

джерела права може забезпечити лише певна санкція. Це має бути захід державного впливу, здатний захистити права особи у разі, якщо суб'єкт правозастосування не застосовує або зловживає неналежним застосуванням відповідних положень практики суду [7, с. 122–123].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що чинним законодавством України в цілому визначено всі можливі форми реалізації рішень ЄСПЛ, що є джерелами права в Україні, а відповідно й загальнообов'язковими приписам. Однак кожна із закріплених форм реалізації не має досконалих механізмів забезпечення, що обумовлює необхідність їх розроблення. Такі обставини обумовлюють необхідність внесення змін до закону, що передбачає порядок виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ. Почати це необхідно з його назви, яку, на наш погляд, має бути викладено у такій редакції: «Про реалізацію рішень та практики Європейського суду з прав людини в Україні».

Список використаних джерел:

1. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України, 2006. – № 30. – Ст. 260.
2. Загальна теорія держави і права : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін. – Харків: Право, 2002. – 432 с.
3. Завгородній В. А. Органи державної виконавчої влади як суб'єкти виконання рішень європейського суду з прав людини в Україні / В. А. Завгородній // Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць, 2013. – Вип. 48. – С. 148–157.
4. Теория государства и права: учебник для вузов; под ред. проф. В. М. Корельського и проф. В. Д. Перевалова. – 2-е изд., изм. и доп. – М.: НОРМА, 2002. – 616 с.
5. Копейчиков В. В. Правознавство : навч. посіб. / Копейчиков В. В. – 3-тє вид. перероб. та доп. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 432 с.
6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 // Відомості Верховної Ради України, 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
7. Соловійов О. В. Міжнародні договори та міжнародно-судова практика їх застосування як джерела національного права (за матеріалами застосування в Україні Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду) / О. В. Соловійов // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України; редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. – Серія І. дослідження та реферати. – Вип. 26. – К. : АОК, 2012. – 164 с.

СКВІРСЬКИЙ І. О.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного
та трудового права
(Запорізький національний
університет)

УДК 342.9: 351.754.5 (477)

ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ В ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ПРАКТИЦІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Через призму історичного аналізу розглядається питання про становлення й розвиток в Російській імперії інституту громадського контролю. Автор доводить, що вивчення зазначеного питання має здійснюватися у нерозривному

взаємозв'язку з історичними етапами формування адміністративного права. Наголошується на тому, що інститут громадського контролю – це складовий елемент системи адміністративного права. Шляхом аналізу нормативних актів, а також напрацювань учених-правників автор намагається дати відповідь на питання про те, яким чином та на підставі яких вихідних позицій у Російській імперії започатковувався інститут громадського контролю.

Ключові слова: *Російська імперія, адміністративне право, громадський контроль, товариства, союзи, масові зібрання.*

В статье через призму исторического анализа рассматривается вопрос о становлении и развитии в Российской империи института общественного контроля. Автор доказывает, что изучение указанного вопроса должно осуществляться в неразрывной взаимосвязи с историческими этапами формирования административного права. Делается акцент на том, что институт общественного контроля является составным элементом системы административного права. Путем анализа нормативных актов, а также трудов ученых-правоведов автор пытается дать ответ на вопрос о том, каким образом и на основании каких исходных позиций в Российской империи зародился институт общественного контроля.

Ключевые слова: *Российская империя, административное право, общественный контроль, общества, союзы, массовые собрания.*

The issue of formation and development of public control institution in Russian Empire is researched in the article through the prism of historical analysis. The author proved that the study of this issue should be conducted in close relationship with the historical stages of administrative law formation. There is an emphasis on the fact that the public control institution is an integral part of administrative law system. Analyzing normative acts and papers of scientists the author tried to answer the question how and find the initial positions of public control institution origin in Russian Empire.

Key words: *Russian Empire, administrative law, public control, societies, unions, mass meetings.*

Вступ. В останні часи питання історії розвитку українського адміністративного права все частіше привертають увагу вітчизняних авторів. Це можна пояснити різними причинами, зокрема й тим, що в радянській період, а також у перші післяреформені роки історія адміністративного права майже не вивчалася на сторінках наукової літератури. Певною мірою показовим у цьому плані може бути зміст сучасних підручників з адміністративного права. Так, уперше окремі історичні аспекти становлення та розвитку вітчизняного адміністративного права було висвітлено на сторінках навчальної літератури лише у 2004 р. [1, с. 15–43]. Проте вивчення «історичного шляху» вітчизняної науки адміністративного права, а також адміністративного законодавства надзвичайно корисна та перспективна справа, оскільки лише аналіз того або іншого правового інституту через призму історичного розвитку може дати відповідь на питання про його життєздатність та перспективи подальшого існування. Лише в історичній перспективі, як справедливо наголошував свого часу В. Гессен, визначається справжнє значення та розмір явищ і фактів суспільного життя [2]. Таким чином, підтримки заслуговують ті наукові розробки, які присвячено саме історичній адміністративно-правовій проблематиці.

Вивчення сучасної літератури показує, що нині окремі питання становлення та розвитку вітчизняної науки адміністративного права, а також адміністративного законодавства досліджено у працях В. Б. Авер'янова, І. С. Гриценка, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюка, Ф. Д. Фіночка та деяких інших авторів. Проте названі вчені у власних доробках концентрували увагу переважно на дослідженні загальних питань та категорій, не занурюючись у вузькоспеціалізовану проблематику. Одним із таких питань, яке залишилося майже не вивченим у своїй історичній ретроспективі, є питання про розвиток на теренах нашої держави інституту громадського контролю у державному управлінні у межах окремих історичних періодів.

Постановка завдання. Основною метою даної статті є аналіз особливостей становлення та розвитку інституту громадського контролю за часів Російської імперії. Для досягнення зазначеної мети вважаємо за необхідне виконати низку взаємопов'язаних завдань, зокрема: проаналізувати законодавство Російської імперії, яке стосувалося названого питання; з'ясувати ставлення вчених-правників до інституту громадського контролю; сформулювати висновки, які відобразатимуть особливості історичного становлення зазначеного інституту.

Результати дослідження. Досліджуючи зазначені завдання, зауважимо, що інститут громадського контролю є складовим елементом системи адміністративного права, оскільки саме норми даної галузі права визначають порядок його організації та функціонування. Побічно даний висновок підтверджується також і тим, що названий інститут протягом усього часу його існування вивчався переважно вченими-адміністративістами, які, відповідно, вважали його «своїм», тобто таким, що поглинається предметом адміністративного права. Виходячи з цього, стає зрозуміло, що історичний аналіз інституту громадського контролю має здійснюватися у межах виділених науковцями історичних етапів становлення та розвитку вітчизняного адміністративного права.

Аналіз наукової літератури, насамперед праць І. С. Гриценка [3], К. С. Бельського [4, с. 15–76] та А. Ш. Гасаналієва [5] свідчить, що вітчизняне адміністративне право розвивалося у межах трьох основних історичних етапів: дореволюційного, радянського (у межах даного етапу окремі автори виділяють підетапи: етап військового комунізму та нової економічної політики; етап від завершення нової економічної політики та до кінця 30-х рр.; етап формування «нового» радянського адміністративного права (40–50 рр. XX ст.); етап завершення формування радянського адміністративного права (60–80 рр. XX ст.) [4, с. 35–66]) та сучасного.

Говорячи про дореволюційне адміністративне право, необхідно, передусім, зазначити, що воно прийшло на зміну поліцейського права, яке, почавши формуватися у Російській імперії наприкінці XVII – на початку XIX ст. [1, с. 32–33], закінчило своє існування принаймні на теоретичному рівні у межах першого десятиріччя XX ст. Це було пов'язано з низкою суспільних та державних подій, які й визначили подальшу долю Російської імперії, а з нею, відповідно, і російського права. Зупинимося на цьому аспекті детальніше.

17 жовтня 1905 р. Микола II підписав Маніфест «Про вдосконалення державного порядку», який дарував народу непорушні основи громадянської свободи: недоторканність особистості, свободу совісті, слова, зібрань та союзів. Маніфест визнавав Державну думу законодавчим органом, без погодження з яким не міг набрати чинності жоден закон [6, с. 99].

На підставі Маніфесту було частково переглянуто Основні державні закони Російської імперії і в новій редакції затверджені Миколою II 23 квітня 1906 р. У новій редакції закони робили важливий крок на шляху перетворення самодержавної монархії у конституційну. Наприклад, з Основних законів було виключено визначення влади царя як влади необмеженої. У них закріплювалися: недоторканність особистості (ст. 72–74), недоторканність житла (ст. 75), свобода вибору місця проживання та занять, пересування (ст. 76), недоторканність власності

(ст. 77), свобода слова, друку, союзів, зібрань, віросповідання (ст. 78–81). Маніфестом передбачалося видання постійних законів, які визначали б конституційний та адміністративно-правовий статус підданих Російської імперії. До видання цих законів вийшли Тимчасові правила про друк, про спілки та союзи, зібрання [4, с. 26].

Розпочаті у 1905–1906 рр. законодавчі зміни у сфері державного управління було пізніше продовжено Тимчасовим урядом. Так, скажімо, для контролю за діяльністю державних органів та органів самоврядування з 5 березня 1917 р. Тимчасовий уряд запровадив у губерніях посаду комісара. Відповідно до ст. 1 Положення про губернських комісарів останні називалися представниками Тимчасового уряду й були зобов'язані здійснювати нагляд за точним та повсякденним дотриманням законів, постанов та розпоряджень уряду місцевими органами управління та самоврядування. Цікаво, що в разі виявлення порушення прав громадян органами управління губернський комісар міг на підставі ст. 9 положення принести протест до адміністративного суду, але не мав права змінювати або скасовувати незаконну постанову [4, с. 28–29].

Описані вище події насамперед вплинули на розвиток науки адміністративного права, яка, як слушно наголосив І. С. Гриценко, значно випереджала чинне на той час законодавство, яке переважно продовжувало залишатися за своїм змістом поліцейським, оскільки більшість нормативних актів, що стосувалися управлінської діяльності, було прийнято ще у XIX ст. й діяли досить часто без суттєвих змін і в XX ст. [7, с. 29].

З огляду на викладене, можна зробити проміжний висновок, що інститут громадського контролю в межах дореволюційного етапу розвитку адміністративного права існував лише на теоретичному рівні, маючи при цьому зародковий стан. Якщо бути точнішим, то в науці адміністративного права у цей період лише починали зароджуватися необхідні теоретичні концепції, на підставі яких можна було б обґрунтувати право громадян здійснювати контроль за суб'єктами державного управління.

Проведений аналіз наукової літератури, а також відповідних нормативних актів, дозволяє припустити, що інститут громадського контролю почав формуватися у межах права громадян на об'єднання у союзи та спілки. Показові та надзвичайно слушні у цьому плані слова Г. Еллінека, який писав: «Сучасне суспільство охоплене безперервним процесом самоорганізації. Всілякі людські інтереси, які даремно намагаються задовольнити за допомогою парламентів, об'єднуються у цілу низку груп, що перехрещуються між собою на кожному кроці. Право утворення союзів, яке за своїм характером належить до розряду індивідуальних свобод, але яким державні влади користуються і в суспільних інтересах, стало могутнім засобом організації громадянського суспільства, приреченого, як спочатку здавалося, на постійну роз'єднаність. У цих союзах ідея представництва набагато правильніше відбивається, аніж в існуючих центральних парламентах, тому що союзні органи на противагу нездійсненній ідеї втілення в єдиному представництві всієї сукупності інтересів усього народу, мають завдання служити лише більш або менш обмеженому колу інтересів членів даного союзу. Деяким із цих союзів вже нині надано законні засоби впливу на уряд та законодавство як у формі права петицій та оголошення своїх вимог, так і у формі зобов'язання висловлювати в разі вимоги з боку уряду свою думку щодо проектів законів та указів» [8, с. 94, 95].

Переломним моментом в історії функціонування товариств та союзів у Російській імперії, як вже було зазначено вище, став 1906 р., що ознаменувався виданням Тимчасових правил про товариства та союзи [9]. Відповідно до цих правил товариством називалося об'єднання кількох осіб, які, не маючи наміру отримувати прибуток від ведення будь-якого підприємства, вибрали предметом своєї сукупної діяльності певну мету, а союзом – об'єднання двох або декількох таких товариств.

Згідно із закріпленими правилами створення товариств та союзів могло відбуватися

двома шляхами: або через сповіщення уповноважених суб'єктів про відкриття товариства, або шляхом його легалізації через реєстрацію статуту товариства. У першому випадку для створення товариства необхідно було подати у присутствіє заяву встановленого зразка із зазначенням: мети товариства, відомостей про засновників, району дії, порядку створення органів управління, порядку вступу та вибуття членів. На письмову заяву про створення товариства протягом двох тижнів міг надійти протест з боку губернатора, який передавав заяву на розгляд губернського або міського у справах товариств присутствія. Якщо з боку присутствія протягом двох тижнів заявник не отримував обгрунтованої відмови, товариство мало право розпочати діяльність.

Дія цього порядку не поширювалася на союзи та товариства, які дбали тільки про релігійні цілі, та на товариства, які утворювалися особами, що навчалися у навчальних закладах з дозволу їх керівництва. Крім цього, заборонялися товариства, які: а) дбали про цілі, що суперечили громадській моралі або заборонялися кримінальним законом, чи ті, які загрожували громадському спокою та безпеці; б) перебували під керівництвом осіб, що перебували за кордоном, у разі, якщо такі товариства дбали тільки про політичні цілі [10, с. 50–51].

Діяльність товариств та союзів, відповідно до п. 6 Тимчасових правил, обмежувалася лише в найзагальніших рисах. Так, їм заборонялося: а) ставити мету, що суперечила суспільній моральності, або заборонялася кримінальним законом, або ж загрожувала громадському спокою та безпеці; б) якими керували установи або особи, що перебували за кордоном, якщо ці товариства ставили політичні цілі.

Окремо у названих Тимчасових правилах йшлося про професійні товариства, метою утворення та функціонування яких було з'ясування та узгодження економічних інтересів, покращання умов праці власних членів або підвищення продуктивності підприємств, що їм належали. Зокрема, такі товариства спрямовували свою діяльність на: а) пошук способів усунення, через погодження або третейський розгляд, непорозумінь, які виникали на ґрунті договірних умов між наймачами та особами, що наймалися на роботу; б) з'ясування розмірів заробітної платні та інших умов праці у різних галузях промисловості та торгівлі; в) видачу допомоги своїм членам; г) організацію кас: похоронних, взаємодопомоги тощо; д) облаштування бібліотек, професійних шкіл, курсів тощо; е) надання своїм членам можливості вигідного придбання предметів першої допомоги та знарядь виробництва; ж) сприяння у пошуку роботи або робітничих рук; з) надання юридичної допомоги своїм членам.

Зрозуміло, що товариства, ставлячи власні цілі, час від часу перетиналися у своєму функціонуванні з органами державного управління, маючи можливість, а подекуди й призначення, захищати принаймні власних членів від протиправних дій або рішень, прийнятих щодо останніх. З іншого боку, товариства, не маючи обмежень у своїй діяльності, крім тих, про які було згадано вище, мали можливість звертатися з відповідними заявами (повідомленнями) до суб'єктів державного управління, здійснюючи тим самим побічний вплив на їх функціонування.

Зазначений вплив-контроль на суб'єктів державного управління як з боку членів товариств, так і з боку інших приватних осіб міг додатково здійснюватись за рахунок масових зібрань, які, на наш погляд, можна розглядати як одну з можливих форм громадського контролю. До речі, такий висновок прямо випливає з Тимчасових правил про публічні зібрання [11], де чітко наголошувалося на тому, що останні проводяться з державних, суспільних та економічних питань. Не вдаючись до глибокого аналізу названого питання, оскільки воно прямо на стосується нашого дослідження, зазначимо, що існуючі правила проведення масових зібрань хоча й були суттєвим кроком у напрямку демократизації державного життя, проте багато в чому мали декларативний характер. Як справедливо зазначається в літературі, це пов'язувалося з тим, що у названих правилах зосереджувалося багато обмежень, які зводилися до необхідності отримання чисельних погоджень у чиновників, суб'єктивний розсуд яких був доволі широким. У цьому зв'язку несистематизованість законодавства про масові зібрання,

коли норми однієї галузі права суперечили нормам іншої галузі, досить часто була вигідна владі, яка могла заборонити будь-яке масове зібрання [12].

Поряд з названими опосередкованими формами громадського контролю у Російській імперії в цей період функціонували також інші механізми впливу громадськості на суб'єктів державного управління. Зрозуміло, що їх важко зарахувати до категорії повноцінних засобів громадського контролю, оскільки влада царату у Російській імперії до останніх днів свого існування була самодержавною, тобто невідконтрольною та невідзвітною жодному суб'єкту чи інституції, проте безумовний той факт, що останні (способи) заклали необхідне підґрунтя для подальшого розвитку названого інституту. Так, наприклад, у Російській імперії ще 1819 р. під заступництвом Олександра I створено Товариство піклування про тюрми, а з 1822 р. по всій території Росії почали діяти місцеві комітети цього товариства. Товариство мало безпосереднє завдання – нагляд за ув'язненими, за розміщенням їх за видом злочинів, за наставленням їх з правил благочестя та доброї моральності, за заняттями арештованих; від нього залежало накладення дисциплінарних стягнень. Необхідно зазначити, що серед членів Товариства були не лише відомі вчені, промисловці, але й члени імператорської родини [13].

Безумовно, що в якості прообразу громадського контролю можна розглядати також і право підданих Російської імперії на звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування зі скаргами на дії (рішення) суб'єктів управлінської діяльності. Так, як писав А. І. Єлістратов, зміст зазначеного права полягав в тому, що будь-яка особа мала можливість звернутися до керівника того чи іншого чиновника зі скаргою на дії або рішення останнього. Скажімо, на дії поліцейських службовців можна було скажитися становому приставу. На станових приставів скарги мали подаватися до справника, на міських приставів – начальнику місцевої поліції. Скарги на сільських та волосних посадових осіб приносилися земському начальнику. Щодо оскарження рішень керівників вищої ланки (міністрів, губернаторів, генерал-губернаторів), якщо останні не могли бути предметом оскарження у сенаті, воно здійснювалося шляхом подання відповідного звернення на ім'я Імператора [14, с. 257–258]. Проте, надавши право приватним особам на оскарження в адміністративному порядку дій та рішень суб'єктів управлінської діяльності, законодавство повною мірою не забезпечило можливість його реалізації. Йдеться про те, що в нормативних актах майже нічого значилося про строки та інші умови подання скарг, порядок розгляду останніх. Крім того, скаржник не міг особисто підтримати свої доводи щодо незаконності того чи іншого рішення й бути впевненим у тому, що його пояснення, викладені у скарзі, буде взято до уваги [3, с. 257–258].

Особливість названих способів залучення громадськості до процесу здійснення контролю за публічною владою, як можна побачити з викладеного, полягала в тому, що вони втілювалися в життя завдяки ініціативі влади, яка, відповідно, сама визначала як сфери, в яких представники суспільства можуть контролювати її агентів, так і глибину (обсяг) такого контролю. Інакше кажучи, громадський контроль у Російській імперії у питаннях своєї організації та здійснення був підконтрольним самій владі.

Висновки. З викладеного можна зробити декілька важливих висновків, які, на наш погляд, розкривають особливості становлення та розвитку громадського контролю у державному управлінні Російської імперії:

– по-перше, громадський контроль у державному управлінні не міг виникнути раніше початку функціонування Державної думи, яка відповідно до затверджених правил формувалася за рахунок виборних представників від населення країни [15]. Факт створення Державної думи свідчив не лише про перші спроби запровадження в Російській імперії принципу поділу влади, а також про можливість приватних осіб (за термінологією Положення – виборщиків) брати участь у розробці та затвердженні державних рішень, що, безумовно, можна розглядати як первинну форму громадського (недержавного) контролю за публічною владою, представленою на ті часи, насамперед, владою монарха;

– по-друге, важливим та необхідним кроком на шляху обґрунтування виникнення громадського контролю стала також і розробка інституту суб'єктивних публічних прав

приватних осіб. Як наголошувалося у дореволюційній науці адміністративного права, одним із таких прав було політичне право, тобто право на участь у державній діяльності [14, с. 125];

– по-третє, зрозуміло, що інститут громадського контролю міг розпочати своє функціонування не раніше виникнення правових норм, які регулювали порядок здійснення зовнішнього контролю за діями та рішеннями суб'єктів державного управління. Зазначені норми, як відомо, почали складатися у межах системи адміністративного права й були спрямовані на регулювання інститутів звітності, ревізій, контролю, а також інституту адміністративної юстиції [14, с. 252–257]. Зазначені способи забезпечення законності державного управління, насамперед останній із названих, були на ті часи у зародковому стані. Це було пов'язано з тим, що чинне на початку ХХ ст. законодавство, а також пануючі серед державних діячів погляди на предмет взаємовідносин влади та приватних осіб, все ще продовжували сповідувати характерну для поліцейської держави ідею про всеохопну та безмежну владу монарха і його агентів. Зрозуміло, що за таких умов говорити про громадський контроль, який, на наш погляд, необхідно зарахувати до категорії найбільш демократичних механізмів контролю суспільства за владою, було досить складно. Інакше кажучи, як науковці, так і державні діячі в означений період виявилися зовсім не готовими до визнання можливості населення (приватних осіб) у фактично неформалізованому порядку контролювати рішення та дії влади. Цим, власне, й пояснюється той факт, що за часів Російської імперії у жодному з виданих підручників з адміністративного права не було навіть згадки про те, що законність у державному управлінні може бути забезпечена за рахунок громадського контролю. Лише окремі науковці дуже побічно наголошували на існуванні громадського контролю, який, на їх думку, здійснювався через свободу друку, слова, зібрань та петицій [16].

Отже, як бачимо, у період Російської імперії на теренах нашої держави як на законодавчому, так і на теоретичному рівні не було сформовано цілісної концепції громадського контролю. У названі часи спостерігалися лише перші спроби закріплення за приватними особами права на втручання у сферу реалізації державного управління з метою корегування останнього з урахуванням потреб та запитів населення країни.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник : у 2-х т.; ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Юрид. думка, 200. – Т. 1: Загальна частина. – 2004. – 584 с.
2. Гессен В. М. Главные моменты юридического развития России в XIX в. / В. М. Гессен // Право. – 1901. – № 6. – С. 281–298.
3. Гриценко І.С. Становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути вітчизняного адміністративного права : монографія / І.С. Гриценко. – К.: Вид-во Київськ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка, 2007. – 335 с.
4. Административное право России: курс лекций / [К.С. Бельский, Н.Ю. Хаманева и др.]; под ред. Н. Ю. Хаманевой. – М.: ТК Велби; Изд-во Проспект, 2008. – 704 с.
5. Гасаналиев А.Ш. Формирование основных институтов административного права и административно-правовая мысль России XIX – начала XX веков: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.02 / А. Ш. Гасаналиев. – Махачкала, 1999. – 129 с.
6. Історія українського права; за редакцією: О.О. Шевченка. – К. : Орлан, 2001. – 214 с.
7. Гриценко І.С. Становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути вітчизняного адміністративного права: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07 / Гриценко Іван Сергійович. – Х., 2008. – 428 с.
8. Еллинек Г. Изменения и преобразования конституций; пер. с нем. под ред. В.М.Устинова. – С-Пб. : Тип. Н. Н. Клобукова, 1907. – 96 с.
9. Именной высочайший указ правительствующему сенату о временных правилах об обществах и союзах // Собрание узаконений и распоряжений правительства. – 1906. – № 48. –

Ст. 308.

10. Ємець Л. О. Публічне управління неpolітичними об'єднаннями громадян (адміністративно-правове дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Леонід Олександрович Ємець. – Дніпропетровськ., 2008. – 194 с.

11. Именной Высочайший указ от 4 марта 1906 г. «О временных правилах о публичных собраниях» // Собрание узаконений Российской Империи. – 1906. 7 марта. Отд. I. – Ст. 309.

12. Коннов В. А. Правовое регулирование организации и проведения массовых мероприятий в дореволюционной России / В.А. Коннов, А.В. Васильков // Вестник Московского государственного областного университета. Серия «Юриспруденция». – 2007. – № 1. – Том 2. – С. 23–31.

13. Александров Ю. Законный контроль [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.index.org.ru/nevol/2008-16/aleko_n16.html.

14. Елистратов А. И. Основные начала административного права / Елистратов А. И. – 2-е изд. – М., 1917. – 294 с.

15. Высочайше утвержденное положение о выборах в Государственную Думу от 6 августа 1905 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Article/pol_vubor.php.

16. Палиенко Н. Правовое государство и конституционализм / Н. Палиенко // Вестник права. – 1906. – Кн. 1. – С. 127–163.

ШЕВЧЕНКО Т. В.,
викладач кафедри теорії
держави та права
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК – 340.1

ЮРИДИЧНА КОЛІЗІЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Проаналізовано наявні в сучасній правовій науці підходи та запропоновано авторське розуміння поняття «юридична колізія». Визначено та обґрунтовано ознаки юридичної колізії. Надано сучасну класифікацію юридичних колізій.

Ключові слова: юридична колізія, правова колізія, колізія в законодавстві, темпоральна колізія, змістовна колізія, ієрархічна колізія.

Проанализированы существующие в современной правовой науке подходы, предложено авторское понимание определения «юридическая коллизия». Выделены и обоснованы признаки юридической коллизии. Дана современная классификация юридических коллизий.

Ключевые слова: юридическая коллизия, правовая коллизия, коллизия в законодательстве, темпоральная коллизия, содержательная коллизия, иерархическая коллизия.

The article analyses, existing in modern legal science approaches and invited the author's understanding of the definition of «conflict of law». Identified and justified

